

**IQRA BRAILLE SEBAGAI MODUL ASAS PENGAJARAN DAN PEMBELAJARAN
TILAWAH AL-QURAN BRAILLE: ISU KETIDAKSERAGAMAN ANTARA DUA
TEKS.**

Mohd Nur Adzam Rasdi, Noornajihan Jaafar, Khairul Anuar Mohamad, Nur Badriah Omar,
Norakyairee Mohd Raus, Mahyuddin Hashim, Siti Rahmah Ahmad Razuan

UNIVERSITI SAINS ISLAM MALAYSIA
bnurushd@gmail.com

ABSTRACT

The production of the Braille version of Iqra' has assisted the visually impaired in learning the Quran a lot. It has been used even as a primary teaching material in Malaysian government base school nowadays. However, preliminary findings founded that there are several issues when the Braille Iqra' module made as a basis for teaching and learning the Braille Quran. Among the issues are the inconsistency between the text of the Braille Iqra' and the text of the Quranic Braille from the point of Rasm and Dhabyt. Thus, the aim of this study is to create an overview regarding the issues founded in both texts. This study will focuses on three related texts, namely, Braille Quran by PERTIS, Braille Iqra' first Edition (2012) by USIM and Iqra' Braille edition of Panel eBraille by UTM (2015). The findings indicate that there are several inconsistencies between these two Braille Iqra' texts and Braille Quran by PERTIS which has been used widely in Malaysia. The main factor for this inconsistency because of the differences in writing principal between all of the texts where the original transcribed Braille Iqra' are based on Rasm 'Uthmaniyy whereas the Braille Quran by PERTIS is written based on Rasm Imlai'.

ABSTRAK

Penghasilan Iqra' versi Braille telah banyak membantu golongan OKU penglihatan untuk mempelajari al-Quran. Ia juga telah dijadikan sebagai bahan pengajaran utama dalam sukanan kurikulum Pendidikan Islam di sekolah-sekolah aliran perdana masa kini. Walaubagaimanapun, hasil kajian awal penyelidik didapati wujudnya beberapa isu yang timbul apabila modul Iqra' Braille ini dijadikan asas kepada pengajaran dan pembelajaran al-Quran Braille. Antara isu yang berbangkit adalah isu ketidakseragaman di antara teks Iqra' Braille dengan al-Quran Braille dari sudut Rasm dan Dhabyt. Oleh itu, tujuan kajian ini dijalankan adalah untuk membuat tinjauan terhadap unsur ketidakseragaman yang terdapat di dalam kedua-dua teks tersebut. Kajian ini dijalankan dengan memberikan tumpuan kepada penyemakan tiga teks yang berkaitan iaitu teks mushaf al-Quran Braille

terbitan PERTIS, teks *Iqra' Braille* edisi pertama (2012) dan teks *Iqra' Braille* edisi kemaskini (2015). Hasil kajian mendapati bahawa terdapat beberapa ketidakseragaman di antara teks *Iqra' Braille* dengan teks *al-Quran Braille* terbitan PERTIS yang diguna pakai secara meluas di Malaysia. Asas utama ketidakseragaman ini berlaku kerana beberapa prinsip penulisan yang berbeza di antara teks-teks tersebut di mana teks *Iqra' Braille* yang ditranskrip daripada teks *Iqra'* yang asal adalah lebih cenderung mengikut kaedah *Rasm Uthmaniyy* manakala *al-Quran Braille* terbitan PERTIS pula ditulis menggunakan kaedah *Rasm Imlai*.

Pendahuluan

Membaca adalah satu aktiviti yang dilaksanakan dengan menggabungkan beberapa kemahiran. Antara kemahiran yang perlu dikuasai oleh seseorang pembaca adalah kemahiran mengenal huruf, kemahiran membunyikan huruf-huruf dengan betul bersumberkan tempat keluarnya bunyi huruf-huruf tersebut, kemahiran menggabungkan huruf-huruf menjadi suku kata, seterusnya menjadikannya perkataan dan juga ayat yang lengkap, kemahiran menggunakan tanda-tanda bacaan dan lain-lain. Proses penerapan kemahiran ini perlu dilalui secara sistematik dan disampaikan berdasarkan pendekatan yang sesuai. Pelbagai modul yang dilengkapi dengan strategi, kaedah dan teknik tertentu telah dibina dan digunakan bagi menerapkan kemahiran-kemahiran ini kepada mereka yang ingin membaca.

Tilawah bermaksud bacaan. Firman Allah S.W.T.:

وَأَتْلُ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِنْ كِتَابٍ رَبِّكَ لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِهِ وَلَنْ تَجِدَ مِنْ دُونِهِ مُتَحَدًا

Dan bacalah apa yang diwahyukan kepadamu dari kitab Tuhanmu, tiada sesiapa yang dapat mengubah kalimah-kalimahNya; dan engkau tidak sekali-kali akan mendapat tempat perlindungan selain daripadaNya (al-Kahf:27)

Dalam konteks tilawah al-Quran seseorang yang ingin membaca al-Quran dengan sempurna perlu menguasai sejumlah kemahiran tertentu. Secara asasnya oleh kerana al-Quran adalah di dalam bahasa Arab maka seseorang yang ingin membaca al-Quran perlu menguasai kemahiran-kemahiran untuk membaca teks di dalam bahasa Arab seperti kemahiran mengenal huruf-huruf hijaiyyah dan kemahiran membunyikan huruf-huruf tersebut berdasarkan tanda atau baris yang terdapat padanya. Walaupun begitu, terdapat juga kemahiran-kemahiran tambahan yang diperlukan untuk membaca teks al-Quran. Kemahiran-

kemahiran ini merupakan kemahiran-kemahiran khusus yang dituntut kepada pembaca teks al-Quran dan bukanlah kemahiran yang melibatkan keseluruhan teks bahasa Arab yang umum. Kemahiran-kemahiran yang dimaksudkan adalah seperti kemahiran membaca dengan bertajwid dan kemahiran memahami simbol-simbol khas yang digunakan hanya dalam tulisan al-Quran seperti tanda-tanda yang menunjukkan kepada perlunya mengaplikasi hukum tajwid tertentu pada bacaan tertentu, juga simbol-simbol yang menunjukkan tempat-tempat waqaf yang sesuai di samping pelbagai simbol yang lain lagi.

Pengajaran dan pembelajaran tilawah al-Quran mempunyai kaitan rapat dengan amalan pengajaran yang berkesan. Setiap pengajar perlu jelas dari sudut strategi, pendekatan, kaedah dan teknik yg digunakan dalam proses pengajaran tilawah al-Quran. Hasil gabungan pelbagai aktiviti pengajaran yang melibatkan strategi, kaedah dan teknik yang tertentu akan membawa kepada pengajaran yang berkesan. Menurut Ab. Halim (2006), kepelbagaiannya dari segi pendekatan yang digunakan untuk mengajar juga dikenal pasti seperti daripada konkret kepada abstrak, daripada mudah kepada kompleks, daripada keseluruhan kepada bahagian, daripada umum kepada khusus, daripada spesifik kepada umum, daripada dekat kepada jauh dan daripada diketahui kepada belum diketahui.

Terdapat pelbagai modul asas tilawah al-Quran telah diperkenalkan dalam usaha membentuk para pembaca al-Quran yang berkemahiran. Modul-modul ini lebih popular dengan panggilan ‘kaedah’. Antara modul yang terkenal adalah kaedah Baghdadi, kaedah Qiraati, kaedah Iqra’, kaedah Barqi dan pelbagai kaedah yang lain.

Pengenalan kepada kaedah Iqra’

Kaedah ini diasaskan oleh al-Marhum Ustaz Haji Asad Humam (Pengarah Kumpulan Tadarus Angkatan Muda Masjid dan Musholla Yogyakarta). Kaedah ini dibentuk berdasarkan kepada pengalaman beliau mengajar al-Quran dan disusuli dengan percubaan-percubaan serta penyelidikan yang mendalam. Kaedah ini merupakan kaedah pengajaran membaca al-Quran yang disusun sebagai usaha menambah baik kaedah yang telah digunakan sebelumnya iaitu kaedah al-Baghdadi dengan mengambil kira kaedah yang baru ini dapat memberikan impak yang lebih baik dalam tempoh waktu yang lebih efisyen.

Istilah Iqra’ ini diambil dari permulaan ayat surah al-‘Alaq yang bermaksud ‘baca’. Kaedah atau teknik *Iqra’* ini memberi maksud membaca al-Quran dengan cepat secara membunyikan terus huruf-huruf *Hijāiyah* yang berbaris tanpa perlu mengejanya terlebih dahulu berpandukan kepada kaedah penulisan *Rasm Uthmāni*. Kaedah ini boleh juga dikatakan sebagai salah satu cara untuk mempelajari al-Quran dari segi mengenal bunyi dan membaca al-Quran secara pantas. Jangkaan bagi seseorang pelajar dapat mengenal dan membaca huruf-

huruf *Hijāiyah* al-Quran berdasarkan teknik ini adalah dalam masa di antara 3-6 bulan bagi kanak-kanak yang berumur 4-5 tahun (Ghazali Darussalam, 2001).

Kaedah Buku *Iqra'* 1, 2, 3, 4, 5 dan 6

Buku *Iqra'* karangan al-Marhum Ustaz Hj. As'ad Humam mengandungi 6 jilid yang mencakupi kesemua sukanan belajar membaca al-Quran. Setiap jilid di dalam buku *Iqra'* disusun secara bertahap. Dimulakan dengan barisan huruf, perkataan atau ayat sebagai pengenalan, manakala di barisan tengah pula adalah sebagai latihan. Sebagai pengukuh, ujian atau penilaian disusun di bahagian akhir buku-buku ini. Menurut Alwi, Adel dan Kamel (2003) kupasan lanjut mengenai kaedah pengajaran dan pembelajaran setiap jilid di dalam buku *Iqra'* adalah seperti berikut:

Buku *Iqra'* 1 mengandungi sebanyak 32 halaman. Setiap jilid di dalam buku *Iqra'* akan dimulakan dengan panduan mengajar yang telah disusun oleh pengasas buku ini. Bagi buku *Iqra'* jilid 1 mengandungi 8 tatacara mengajar¹⁹⁶ yang telah ditentukan. Ia juga mengandungi kemahiran membunyikan huruf baris satu di atas (*fathah*) bermula dengan huruf Alif dan Ba serta diakhiri dengan huruf Ya'. Setiap halaman yang bermula dengan huruf baru akan disertakan bersama huruf-huruf *Hijāiyah* sebelumnya sebagai pengukuh daya ingatan murid-murid.

Buku *Iqra'* jilid 2 pula disusun sebanyak 30 halaman pengajaran. Ia merupakan pembelajaran yang memberi penekanan ke atas huruf *Hijāiyah* yang berbaris *fathah* dan bersambung dengan huruf-huruf *Hijāiyah* lain. Buku *Iqra'* jilid 2 ini menyediakan 6 panduan mengajar. Pembelajaran di dalam buku *Iqra'* jilid 2 ini juga memberi penekanan terhadap huruf-huruf *Hijāiyah* bersambung yang berbaris *fathah* serta perbezaan tulisan huruf-huruf *Hijāiyah* berbaris *fathah* apabila kedudukannya berada di tengah dan di akhir perkataan. Murid-murid juga akan diajar membaca bacaan *mad*. Bacaan dengan gaya nasyid juga digalakkan dan begitulah seterusnya. Untuk penilaian, arahan yang diberikan adalah ‘bila bacaan telah betul *makhrajnya*, maka bolehlah dipindahkan kepada buku *Iqra'* jilid 3’.

Di dalam buku *Iqra'* jilid 3, penekanan diberikan pula terhadap huruf-huruf *Hijāiyah* berbaris bawah (*kasrah*) dan hadapan (*dammah*). Walaubagaimanapun, huruf-huruf *Hijāiyah* berbaris *fathah* tetap disertakan bersama huruf-huruf *Hijāiyah* bersambung yang berbeza tanda baris. Selanjutnya pula adalah mengenai hukum *mad* berbaris *kasrah* dan *dammah* dengan بِيْ dan فِيْ sebagai pengenalan. Murid-murid juga didedahkan kepada huruf Alif yang ada pada tulisan tetapi tiada dalam bacaan seperti رَكْبُوْ فِإِذَا and قَلْوَأْ . Sebanyak 30 halaman pengajaran yang terdapat di dalam buku ini dan 4 panduan mengajar disediakan.

Buku *Iqra'* jilid 4 mengandungi sebanyak 30 halaman. Penumpuan pengajaran di dalam buku ini adalah kepada baris *tanwīn* di atas, *tanwīn* di bawah dan *tanwīn* di hadapan. Begitu juga terhadap pembelajaran mengenal, menyebut dan membunyikan huruf-huruf *Hijāiyah fathah* yang bertemu dengan huruf Waw berbaris mati (*sukūn*), bacaan yang mengandungi hukum Nun mati dan Mim mati, seterusnya bacaan yang mengandungi hukum *Izhār Ḥalqi* serta *qalqalah*. Sebanyak 6 paduan mengajar¹⁹⁹ yang disediakan untuk mengajar buku *Iqra'* jilid 4 ini.

Buku *Iqra'* jilid 5 juga berjumlah 30 halaman. Secara keseluruhannya, pengajaran di dalam buku ini adalah ulangkaji kepada pelajaran-pelajaran sebelumnya dan disertakan bersama pengajaran kepada sebutan huruf yang dianggap tiada pada bacaan, bacaan huruf yang bertanda *sabdu*, cara bacaan *waqaf* bagi huruf yang mengandungi baris *tanwīn* serta bacaan terhadap kalimah yang mengandungi hukum *Idghām*, *Ikhfā'* dan *Mad* yang melebihi dua harakat. Turut diajar adalah bacaan yang mempunyai hukum Alif Lam Shamsiyyah dan Alif Lam Qamariyyah. Buku *Iqra'* jilid 5 menyediakan 5 panduan mengajar.

Buku *Iqra'* jilid 6 juga mengandungi 30 halaman. Terdapat 6 panduan mengajar buku *Iqra'* jilid 6 ini. Pengajaran di dalam buku jilid terakhir ini merangkumi hukum *Nun Mati* dan *Tanwīn (Izhār Ḥalqi)* juga latih tubi potongan ayat-ayat pendek yang merangkumi pelajaran-pelajaran sebelumnya. Begitu juga pelajaran membunyikan huruf sekiranya hendak diwaqafkan. Turut diajarkan adalah bacaan *waqaf* pada huruf *qalqalah* yang bertashdīd yang cara sebutannya perlulah dibunyikan *qalqalah* secara lebih berat. Manakala sebelum dilakukan penilaian, murid-murid akan diperkenalkan huruf-huruf *Hijāiyah* di awal surah dengan bacaan yang betul mengikut hukum tajwid. Setelah murid-murid telah dapat menguasai cara bacaan huruf-huruf *Hijāiyah* di awal surah, mereka akan dinilai dengan membaca surah Luqmān ayat 1-10 dan surah al-Baqarah ayat 285-286.

Iqra' Braille

Kementerian Pendidikan telah menetapkan pengajaran tilawah al-Quran tahun satu sekolah-sekolah kebangsaan pada sesi persekolahan 1995 dengan menggunakan kaedah *Iqra'*. Murid tahun satu dikehendaki memiliki buku kaedah *Iqra'* dan mengikuti kelas kemahiran al-Quran sepanjang enam bulan pertama persekolahan.

Dalam konteks pengajaran dan pembelajaran Modul al-Quran Kurikulum Standard Sekolah Rendah (KSSR) dalam kalangan Murid Berkeperluan Khas Masalah Penglihatan pula, Buku *Iqra* (Jilid1-6) ini turut merupakan metode pengajaran dan pembelajaran yang dilaksanakan dalam Program Pendidikan Khas seiring dengan silibus murid normal aliran arus perdana. Sebelum buku *Iqra'* Braille ini diedarkan oleh Kementerian Pendidikan secara menyeluruh

para guru al-Quran di sekolah-sekolah Pendidikan Khas terpaksa mengambil inisiatif untuk mentranskripsi beberapa helaian buku *Iqra'* ke dalam bentuk kod Braille sebagai bahan pengajaran dan pembelajaran bagi membantu para murid berkeperluan khas untuk belajar dengan lebih berkesan. Pada tahun 2012 sekumpulan penyelidik daripada Universiti Sains Islam Malaysia telah berjaya mentranskripkan kesemua teks buku *Iqra'* ini kedalam bentuk Braille. Buku *Iqra'* versi Braille tersebut kemudiannya telah berjaya diterbitkan oleh pihak Universiti Sains Islam Malaysia dengan kerjasama Darul Fikir, Kementerian Pendidikan Malaysia (KPM) dan Persatuan Orang-Orang Cacat Penglihatan Islam Malaysia (PERTIS) (Mahyuddin et al., 2016).

Berdasarkan fakta bahawa kaedah *Iqra'* yang asal adalah satu modul asas bagi membina kemahiran-kemahiran yang diperlukan untuk membaca al-Quran bagi golongan tipikal maka sudah pasti terdapat beberapa perbezaan pendekatan di antara teks asal dengan teks yang telah ditranskrip dari sudut kemahiran-kemahiran yang diterapkan sejajar dengan perbezaan penggunaan deria untuk membaca bentuk tulisan yang digunakan. Namun sehingga ke hari ini masih terdapat kelompongan di dalam kajian berkenaan keberkesanan penggunaan teks *Iqra'* versi Braille yang telah mula digunakan dalam pengajaran dan pembelajaran di sekolah-ekolah pendidikan khas mahu pun di pusat-pusat pengajian al-Quran bagi golongan OKU penglihatan.

Quran Braille

al-Quran Braille merujuk kepada gabungan dua perkataan iaitu al-Quran dan Braille. al-Quran merupakan sumber rujukan utama ajaran Islam yang lengkap terkandung di dalamnya dasar utama agama Islam iaitu Akidah, Syariat dan Akhlak. Dari sudut bahasa, al-Quran bermaksud bacaan dan perkataan al-Quran itu berasal daripada perkataan Arab *Qira'ah* yang membawa maksud menghimpun huruf-huruf dan kata-kata, satu dengan yang lain dalam satu ucapan yang tersusun rapi (al-Zarqani 1994). Ini selaras dengan firman Allah SWT dalam surah al-Qiyamah:75:16-19 yang menuntut kepada Muslim membaca, menghafaz, memahami dan seterusnya mengamalkan isi kandungan al-Quran dalam kehidupan seharian (Norakyairee dan Ab. Halim 2011). Manakala dari sudut istilah pula, bolehlah kita simpulkan bahawa al-Quran adalah *Kalam* Allah SWT yang merupakan mukjizat diturunkan kepada Nabi Muhammad SAW dengan perantaraan Saidina Jibril AS, ditulis dalam Mushaf, diriwayatkan secara Mutawatir dan dikira sebagai satu ibadah bagi mereka yang membacanya.

Manakala istilah Braille pula diambil sempena nama Louis Braille, seorang warga Perancis yang mengalami masalah penglihatan, pengasas tulisan berasaskan penggunaan titik timbul

bagi menggantikan huruf dan nombor sekitar abad ke sembilan belas yang dipanggil sebagai sel (*cell*) yang mempunyai enam titik dan dikenali juga sebagai kod Braille.

Gabungan al-Quran dan Braille iaitu al-Quran Braille, adalah merujuk kepada Mushaf al-Quran Braille yang menggunakan asas kod Braille Bahasa Arab yang mewakili huruf-huruf *Hijaiyyah*, tanda baris seperti *fathah*, *dammah*, dan *kasrah*, serta simbol-simbol seperti *shaddah*, *sukun*, *mad* dan sebagainya (Noornajihan dan Kauthar 2008).

Penghasilan al-Quran Braille merupakan salah satu alternatif bagi OKU masalah penglihatan untuk berinteraksi dengan al-Quran. Di Malaysia, senario perkembangan al-Quran Braille yang dipelopori oleh Persatuan Orang-orang Cacat Penglihatan Islam Malaysia (PERTIS) telah mendapat pengiktirafan diperingkat kebangsaan. Ini terbukti dengan penerbitan edisi al-Quran Braille oleh pihak mereka yang juga merupakan satu-satunya al-Quran Braille yang diiktiraf Jabatan Kemajuan Islam Malaysia (JAKIM) dan Kementerian Dalam Negeri (KDN).

Sumber dari PERTIS menyatakan bahawa naskhah mushaf al-Quran Braille yang terawal sampai di Malaysia adalah pada sekitar tahun 1952 yang dihadiahkan oleh negara Jordan ke Sekolah Kebangsaan Pendidikan Khas (SKPK) Princess Elizabeth, Johor Bahru. Ia terdiri daripada 6 Jilid (30 Juzuk) dan setiap jilid mengandungi 5 juzuk al-Quran yang dicetak secara *double sided* (Zakaria 2008). Selain dari Jordan, PERTIS juga turut memperoleh al-Quran Braille dari Mesir (1964), Tunisia (1976), dan Indonesia (1970-an).

Berdasarkan analisis Norakyairee (2013) dapat disimpulkan beberapa tarikh penting dan catatan berkaitan kronologi sejarah perkembangan al-Quran Braille di Malaysia. Secara amnya, kronologi ini bolehlah dibahagi kepada 4 fasa iaitu:

1. Fasa Penyalin al-Quran Braille;
2. Fasa Pencetakan al-Quran Braille;
3. Fasa Penerbitan al-Quran Braille; dan
4. Fasa Inovasi al-Quran Braille.

Jadual 1.1: Kronologi Perkembangan al-Quran Braille di Malaysia

TAHUN	CATATAN
1980	Permulaan fasa proses penyalinan al-Quran Braille telah bermula
1983	Penubuhan Jawatankuasa Kod Braille al-Quran al-Karim pada 9 September 1983 oleh KPM bertujuan menghasilkan Kod Braille al-Quran grade 2

1985	al-Quran Braille pertama yang lengkap berjaya disalin oleh Zahari Ghani dengan mengambil masa hampir tiga tahun berpandukan al-Quran Braille dari Indonesia. Kemudian dicetak menggunakan teknologi <i>Termoform</i> pada kertas <i>Braillion</i> . Satu salinan mengambil masa selama seminggu untuk disiapkan. Namun terdapat beberapa jilid telah hilang dalam simpanan setelah beliau kembali kerahmatullah
1990-an	Usaha menyalin al-Quran Braille berkomputer oleh Muhammad Lee Abdullah dan Zakaria Yahya, masing-masing mengalami masalah penglihatan
1994	Fasa proses pencetakan al-Quran Braille telah bermula oleh PERTIS sebelum proses semakan dijalankan
1996	Kerjasama PERTIS dan JAKIM dalam menyemak al-Quran Braille
1997	Proses semakan selesai dan didokumenkan dalam satu Laporan Jawatankuasa Kerja Penyemakan al-Quran Braille, Darul Quran JAKIM bertarikh 15 Oktober 1997
1998	Fasa proses penerbitan bermula dengan pengiktirafan al-Quran Braille cetakan PERTIS oleh JAKIM dan Kementerian Dalam Negeri (KDN)
1998	Penerbitan al-Quran Braille (grade 1) oleh PERTIS
1998	Penerbitan buku Kod Wasilah Kod Braille al-Quran (grade 2) oleh KPM
1999	Pada 7 Disember 1999, penerbitan al-Quran Braille (6 jilid) cetakan PERTIS dengan kerjasama Yayasan Pembangunan Ekonomi Islam Malaysia (YPEIM) telah dilancarkan. Projek penerbitan ini yang bernilai RM50,000 telah dilancarkan oleh Menteri Perpaduan Negara dan Pembangunan Masyarakat, Datin Paduka Zaleha Ismail
2006	Pengedaran al-Quran Braille cetakan PERTIS ke seluruh sekolah di Malaysia
2009	Fasa inovasi al-Quran Braille bermula dengan termeterinya MoU antara PERTIS dan kumpulan penyelidik dari Fakulti Kejuruteraan Mekanikal (FKM), Universiti Teknologi Malaysia (UTM) dalam membangunkan Panel al-Quran Braille Elektronik (eBraille al-Quran)
2009	Pembangunan software ‘Smart Hafaz’ untuk 10 juzuk pertama al-Quran oleh Sekolah Kebangsaan Pendidikan Khas (SKPK) Alma, Pulau Pinang. Software ini membantu Murid Berkeperluan Khas (MBK) masalah penglihatan di sekolah tersebut dalam menghafaz

	al-Quran menggunakan teknik audio (dengar dan ulang)
2011	Panel al-Quran Braille Elektronik (eBraille al-Quran) yang mendapat dana daripada Kementerian Sains, Teknologi dan Inovasi (MOSTI) selesai dibangunkan dan panel tersebut diberi kepada PERTIS untuk kegunaan persatuan
2012	Penerbitan buku Iqra (1-6) versi Braille oleh kumpulan penyelidik USIM dengan kerjasama PERTIS dan Bahagian Buku Teks, KPM. Naskhah ini telah diedarkan ke sekolah berkaitan di Malaysia

Ciri-ciri al-Quran Braille terbitan PERTIS

Pihak PERTIS sebagai penerbit tunggal al-Quran Braille yang mendapat pengiktirafan JAKIM dan kelulusan daripada Kementerian Dalam Negeri (KDN) tidak pernah mengeluarkan sebarang dokumen rasmi mengenai kaedah yang diamalkan dalam penulisan al-Quran Braille. Menurut Muhammad Mustaqim (2013) antara ciri-ciri dan kaedah peulisan mashaf Braille ini ialah:

1. Al-Quran Braille dibaca dari kiri ke kanan.
2. Mashaf Braille PERTIS adalah berdasarkan kepada kaedah Rasm Imla'i.
3. Sekiranya perkataan itu mengandungi huruf mad (alif, waw, ya) yang dibaca dengan mad, tanda baris untuk huruf itu tidak perlu ditulis.
4. Semua huruf perlu ditarik kecuali huruf lam alif sahaja yang tidak dinyatakan sebarang tanda baris. Ini kerana tiada kemungkinan bunyi lain bagi huruf ini melainkan baris atas sahaja.
5. Kaedah penulisan yang membezakan antara alif lam shamsiyyah dan alim lam qamariyyah.
6. Penggunaan tanda mad yang melebihi dua harakat. Dalam al-Quran Braille PERTIS terdapat beberapa tanda yang digunakan bagi mad yang melebihi dua harakat, antaranya titik 3 4 5 dan titik 2 4 6 (yang hanya digunakan di awalan surah tertentu sahaja).
7. Kalimah Allah ditulis menggunakan tanda fathah ishba'iyyah (titik 4) dan bukannya menggunakan fathah (titik 2) sebagaimana yang terdapat dalam mashaf al-Quran Rasm Uthmani.
8. Perkataan yang diakhiri dengan huruf berbaris atas diikuti fathatain dan alif, hendaklah ditulis dengan mendahului alif daripada fathatain.
9. Hanya alif hamzah di atas (í) atau titik 3 4 sahaja yang diiringi dengan baris yang digunakan bagi ketiga-tiga keadaan; baris atas bawah dan depan.
10. Apabila bertemu dua hamzah yang berturutan dalam satu perkataan, lazimnya kedua-dua hamzah tersebut ditulis menggunakan titik 3 4.

11. Lazimnya huruf hamzah di tengah perkataan ditulis mengikut ejaan asalnya iaitu sama ada titik 3 4 (‘) atau titik 1 3 4 5 6 (ؕ) mengikut kesesuaian.
  12. Terdapat beberapa kekeliruan dan ketidakseragaman dalam penulisan huruf alif dan alif kecil.
  13. Huruf-huruf ibdal alif kepada waw dalam beberapa kalimah al-Quran mengikut Rasm Uthmani dieja mengikut ejaan asal perkataan tersebut dalam bahasa Arab.
  14. Tiada tanda-tanda yang menunjukkan bacaan tajwid dalam al-Quran seperti tanda idgham kamil, izhar, tanda mad pada huruf al-jar dan sebagainya.
  15. Terdapat sebelas tanda waqaf yang digunakan dalam al-Quran Braille PERTIS.

Tanda-tanda itu adalah:

Tanda Waqaf	Al-Quran Braille PERTIS
(ڦ) Waqaf Lazim. Mesti berhenti.	● ● ○ ○ ● ○ Titik 1 3 4
(ڦ) Waqaf Mutlaq. Lebih baik berhenti	○ ● ● ● ● ● Titik 2 3 4 5 6
(ڇ) Waqaf Ja'iz. Lebih baik berhenti.	○ ● ● ● ○ ○ Titik 2 4 5
(ڙ) Waqaf Mujawwaz. Lebih baik meneruskan bacaan.	● ○ ○ ● ● ● Titik 1 3 5 6
(ڻ) Waqaf Murakhkhas. Lebih baik meneruskan bacaan.	● ● ● ○ ● ● Titik 1 2 3 4 6
(ڦ) Boleh berhenti. Lebih baik meneruskan bacaan.	● ● ● ● ● ○ Titik 1 2 3 4 5
(ڦ) Lebih baik berhenti.	● ● ● ● ● ● ● ○ ● ○ ○ ○ Titik 1 2 3 4 5 + 1 2 4
(ڦ) Waqaf Mamnu'. Tidak boleh hentikan bacaan.	● ○ ● ○

	• • Titik 1 2 3 6
(صلی) Wasal Aula. Lebih baik meneruskan bacaan.	• • • ○ ○ • • ○ • ○ • ○ • • • ○ ○ ○ Titik 1 2 3 4 6 + 1 2 3 + 2 4
(قف) Waqaf Aula. Lebih baik berhenti.	• • • ○ ○ • • • • ○ • ○ • ○ • ○ ○ ○ Titik 1 2 3 4 5 + 1 2 3 + 2 4
(**) Ta'anuq al-Waqf. Mesti berhenti pada salah satu daripada tanda ini.	○ ○ • • • ○ Titik 2 3 5

16. Terdapat juga beberapa tanda lain yang diaplikasikan dalam al-Quran Braille PERTIS, antaranya tanda saktah dan sujud tilawah.

Berdasarkan kepada senarai di atas ternyata isu-isu yang melibatkan penulisan al-Quran Braille ini adalah berlegar sekitar masalah Rasm dan juga Dhapt. Perkara-perkara yang berkaitan dengan Rasm iaitu yang melibatkan bentuk asal penulisan huruf-huruf al-Quran seperti yang dicatatkan pada perkara 10, 11, 12 dan 13. Manakala kebanyakan perkara yang lain adalah berkaitan dengan Dhapt seperti isu tanda-tanda bacaan, tanda-tanda waqaf dan tanda-tanda lain yang fungsinya adalah untuk memudahkan Rasm itu dibaca.

Ketidakseragaman di antara Iqra' Braille dengan Quran Braille PERTIS

Secara asasnya seperti yang telah dinyatakan Iqra' Braille adalah hasil pentranskripsian daripada buku-buku Iqra' yang ditulis berdasarkan Rasm Uthmani manakala al-Quran Braille PERTIS pula ditulis berdasarkan kaedah Rasm Imlai'. Walaupun begitu daripada penelitian yang telah dibuat terdapat beberapa pengubahsuaian yang telah dilakukan kepada teks Iqra' Braille selepas proses pentranskripsian dilakukan. Pengubahsuaian tersebut dilakukan adalah kerana mengambil kira kesesuaian teks tersebut apabila ditukar ke dalam bentuk Braille demi menjaga kemaslahatan pengguna. Namun sebagai satu modul yang berfungsi untuk membina kemahiran-kemahiran pembacaan al-Quran Braille ternyata terdapat beberapa ketidakseragaman di antara kedua-dua teks tersebut. Ketidakseragaman ini pastinya

menjejaskan fungsi modul tersebut dan memerlukan kepada proses penyemakan dan penyalarasian semula.

Kajian ini akan mengenangkan beberapa aspek ketidakseragaman yang terdapat di antara dua teks tersebut berdasarkan senarai ciri-ciri khas al-Quran Braille PERTIS menurut hasil kajian Muhammad Mustaqim (2013) di atas.

1. Perkataan yang mengandungi huruf mad (alif, waw, ya) yang dibaca dengan mad, tanda baris untuk huruf itu tidak perlu ditulis.

Di dalam Iqra' Braille 6 (edisi 2015) semua baris ditulis walaupun baris tersebut terletak sebelum huruf-huruf alif, waw, ya' yang berfungsi sebagai huruf mad. Contohnya pada perkataan سراجا وغسقا، حميما (Iqra' Braille 6 ms 1), وشمود وعد نوح (Iqra' Braille 6 edisi 2015 ms 2)

2. Penggunaan tanda mad yang melebihi dua harakat. Dalam al-Quran Braille PERTIS terdapat beberapa tanda yang digunakan bagi mad yang melebihi dua harakat, antaranya titik 3 4 5 dan titik 2 4 6 (yang hanya digunakan di awalan surah tertentu sahaja). Tiada tanda mad digunakan pada hukum mad jaiz munfasil atau mad wajib muttasil.

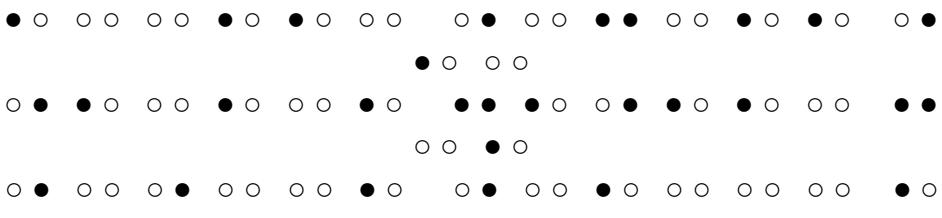
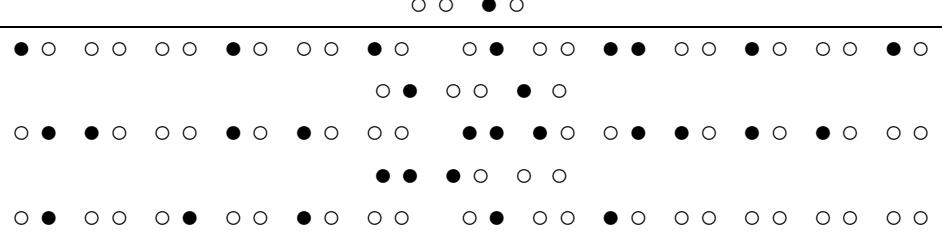
Di dalam Iqra' Braille 6 (edisi 2015) tanda mad diletakkan pada hukum mad wajib muttasil. Contohnya pada perkataan ورآئهم (Iqra' Braille 6 edisi 2015 ms 1). Juga pada mad jaiz munfasil seperti kalimah فما اسْطَاعُوا أَنْ يُظْهِرُوهُ (Iqra' Braille 6 ms 5).

Teks al-Quran Braille PERTIS	
Teks Iqra' Braille	

3. Perkataan yang diakhiri dengan huruf berbaris atas diikuti fathatain dan alif, ditulis dengan mendahuluikan alif daripada fathatain.

Di dalam Iqra' Braille 6 tanda harakat fathatain diletakkan sebelum alif. Contohnya pada kalimah حبا و نباتا pada muka surat 1 Iqra' Braille 6. Rujuk: al-Quran Braille PERTIS jilid 6 muka surat 153.

Contoh-contoh lain adalah pada muka surat Iqra' Braille 6 yang sama iaitu pada perkataan **بَهْتَانًا وَإِثْمًا مُبِينًا**, **حَمِيمًا وَغَسَاقًا**, **فَلَاحْشَةً وَمَقْتاً**, **أَثْنَا وَرَعْيَا**, **عَدْوَا وَحَزْنَا**, **سَرَاجًا وَهَاجَا**.

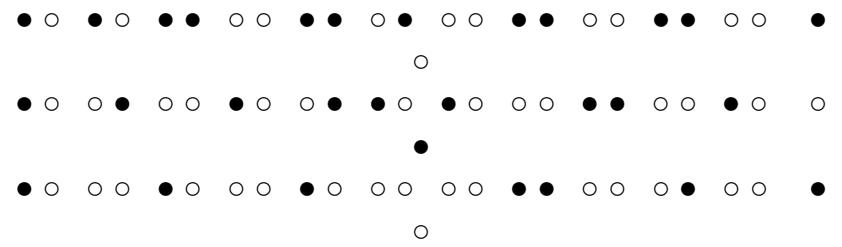
Teks al-Qur'an Braille PERTIS	
Teks Iqra' Braille	

4. Tiada tanda-tanda yang menunjukkan bacaan tajwid dalam al-Quran seperti tanda *idgham kamil*, *izhar*, tanda *mad* pada huruf *al-jar* dan sebagainya.

Di dalam Iqra' Braille 6 tanda syaddah diletakkan sebelum huruf-huruf yang dibaca dengan *idgham kamil* (ل dan ر) yang di dahului kalimah yang huruf terakhirnya adalah nun sakinah atau huruf-huruf berbaris tanwin. Contohnya pada kalimah **لَعْبَرَةٌ** (al-Nazi'at:26) – Iqra' Braille 6 m/s 4.

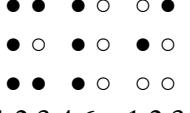
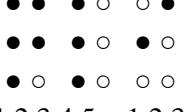
Di dalam Iqra' Braille 6 edisi 2015 tanda sukun pada nun sakinah tidak diletakkan langsung melainkan nun sakinah yang berada sebelum huruf-huruf izhar halqi sahaja.

Teks al-Quran Braille PERTIS	
---------------------------------	--

Teks Iqra' Braille	
--------------------	--

5. Terdapat sebelas tanda waqaf yang digunakan dalam al-Quran Braille PERTIS.

Di dalam Iqra' Braille (m/s: 19) hanya 6 tanda waqaf yang diperkenalkan. Tanda-tanda waqaf tersebut adalah tanda-tanda waqaf yang digunakan secara luas di dalam mushaf-mushaf terkini iaitu:

Tanda Waqaf	Al-Quran Braille PERTIS
(ر) Waqaf Lazim. Mesti berhenti.	 Titik 1 3 4
(ج) Waqaf Ja'iz. Lebih baik berhenti.	 Titik 2 4 5
(ي) Waqaf Mamnu'. Tidak boleh hentikan bacaan.	 Titik 1 2 3 6
(صلی) Wasal Aula. Lebih baik meneruskan bacaan.	 Titik 1 2 3 4 6 + 1 2 3 + 2 4
(قلی) Waqaf Aula. Lebih baik berhenti.	 Titik 1 2 3 4 5 + 1 2 3 + 2 4
$(**)$ Ta'anuq al-Waqf. Boleh berhenti pada salah satu daripada tanda ini.	 Titik 2 3 5

Kesimpulan

Berdasarkan beberapa perbandingan yang dilakukan ternyata wujudnya ketidakseragaman di antara teks al-Quran Braille terbitan PERTIS dengan teks Iqra' Braille. Natijah daripada ketigakseragaman ini tentunya menjelaskan fungsi Iqra' Braille sebagai modul yang menerapkan kemahiran-kemahiran asas untuk pembaca al-Quran Braille. Walau bagaimana pun setiap daripada teks tersebut mempunyai asas yang tersendiri di dalam pemilihan bentuk penulisan yang telah diaplikasikan. Oleh itu satu kajian ilmiah perlu dilakukan bagi mengenalpasti bentuk tulisan manakah yang paling praktikal dan sesuai untuk diaplikasikan dan seterusnya diselaraskan penggunaannya pada kedua-dua teks tersebut.

Ab. Halim Tamuri. 2006. Modul pengajaran dan pembelajaran tafhiz al-Quran: Pendekatan masa kini. Konvensyen Pensyarah Tahfiz Peringkat Kebangsaan.

al-Zarqani, Muhammad Abd al-'Azim. (1994). *Manahil al-'Irfan fi Ulum al-Qur'an*. . Beirut: Dar Ihya' al-Turath al-'Arabi.

As'ad Humam. 2004 *Iqra' Cara Cepat Belajar Membaca al-Quran Rasm Uthmani* (cet. Ke-2, Shah Alam, Selangor: Darul Kutub Sdn. Bhd).

Ghazali Darussalam. 2001. *Pedagogi Pendidikan Islam* (Kuala Lumpur: Utusan Publications & Distributors Sdn. Bhd.)

Mahyuddin Hashim et al. 2016. Monograf Standard Transkripsi Penulisan Arab/Jawi Braille. Universiti Sains Islam Malaysia.

Mohd Alwi Yusoff et al. 2003. Keberkesanan Iqra' sebagai kaedah pembelajaran membaca al-Quran. Seminar Kaedah Pengajaran dan Tahfiz al-Quran Peringkat Kebangsaan 2003.

Muhammad Mustaqim Mohd Zarif et al. 2013. Pembangunan Braille al-Quran Rasm Uthmani. Universiti Sains Islam Malaysia.

Norakyairee dan Ab. Halim Tamuri. 2011. Program Tilawah al-Quran di Masjid Bagi Golongan Bermasalah Penglihatan: Realiti dan Cabaran Semasa. Prosiding Seminar Pengurusan Masjid Inovatif Peringkat Antarabangsa. IAIN ar-Raniry, Banda Aceh, Aceh.

Norakyairee Mohd Raus et al. 2013. Pengajaran al-Quran Braille: Isu dan Cabaran Semasa. International Journal on Quranic Research, Vol.3, No.4, June 2013, Centre of Quranic Research (CQR), University of Malaya.

Noor Najihan Jaafar dan Kauthar Abd. Kadir. 2008. Pengajaran Braille al-Quran di Malaysia: Sejarah dan Perkembangannya. Prosiding Seminar Warisan al-Quran dan Hadith Nusantara 2008. Kuala Lumpur: Universiti Malaya. Hal 221-228.

Zakaria Yahya. (2008). Perkembangan dan Isu Terkini dalam Penulisan al-Quran Braille: Satu Tinjauan Umum. Seminar Perkembangan dan Isu Terkini Dalam Penulisan al-Quran Braille (p. 14). Kuala Lumpur: PERTIS